

PRILOG POZNAVANJU TRGOVAČKIH I DRUGIH VEZA DUBROVAČKE REPUBLIKE S RIJEKOM U 18. ST.

Vinko IVANČEVIĆ
Dubrovnik
Šipčine 22

UDK 339 (497.13-2 [Rijeka : Dubrovnik] »17«
Izvorni znanstveni članak
Ur. 15. 1. 1988.

Na temelju građe iz Dubrovačkog arhiva autor opisuje trgovinu između Dubrovačke Republike i Rijeke u 18. st. Iz brojnih primjera kojima to ilustrira vidljivo je da je ta trgovina bila živa i da se radilo o najrazličitijoj robi.

Ta dva grada prisutna su i kao posrednici u trgovini: Dubrovnik za veze bosanskih trgovaca s Rijekom, a Rijeka za dobavu žita iz Austrije i Ugarske u Dubrovnik.

Osim toga, opisani dokumenti su i vrijedan izvor podataka o trgovačkom poslovanju (krediti, ugovori, sporovi), o brodovima i njihovim vlasnicima, lazaretima, o djelovanju dubrovačkih konzula u Rijeci, a donekle i o ekonomskoj politici.

Kao zanimljivost autor spominje veze koje su uspostavila dva dubrovačka tiskara (radilo se o prodaji knjiga i o nabavi papira i angažiranju radnika za tiskaru).

Ovaj rad je nastavak rada objavljenog pod naslovom »**Nekoliko podataka o pomorsko-trgovačkim vezama Dubrovačke Republike s Rijekom u 18. st.**«. ¹ Ali, budući da su u tome radu prvenstveno obrađene pomorske veze Dubrovnika i Rijeke, njihove trgovačke veze samo su djelomično dotaknute. Međutim, s obzirom na to da osim drva, o kojemu je u spomenutom radu najviše bilo riječi, ima još mnogo drugih artikala koje su Dubrovnik i Rijeka razmjenjivali, potrebno je posebno se osvrnuti na građu o toj problematici.

U pomorskoj trgovini u 18. st., Dubrovnik je bio značajno trgovište u koje se uvozila i iz kojega se izvozila roba s različitih strana. To je dubro-

¹ Pomorski zbornik, knj. 21, Rijeka 1983.

vačku luku za tadašnje prilike činilo istaknutim tranzitnim središtem koje je imalo, između ostalog, organizirano skladištenje robe i zdravstvenu službu, poglavito u Lazaretima^{1a} (koji su do danas dobro sačuvani). Što se tiče odnosa s Rijekom, kad je riječ o izvozu iz Dubrovnika, osim artikala iz vlastite proizvodnje važna je bila roba koja je stizala iz Albanije i iz dubrovačkog zaleđa, najviše iz Hercegovine i Bosne (odnosno Turske — kako se tada obično označivalo bliže i dalje zaleđe Dubrovnika); uvoz iz Rijeke bio je gotovo isključivo namijenjen potrebama dubrovačkog područja, kod čega su prednjačile potrebe gruške brodogradnje.

Razvitku pomorske trgovine između Dubrovnika i Rijeke, te Hrvatskog primorja, znatno su tada doprinijeli dubrovački konzuli u Rijeci. Oni su, osim slanja političkih izvještaja, primanja javne pošte iz Dubrovnika i njenog otpremanja u Veneciju, Austriju, Njemačku i dalje, te obratno — primanja pošte iz tih mjesta i njenog slanja u Dubrovnik (što je za Republiku bilo od posebne važnosti, osobito u doba mutnih političkih prilika), često bili pri ruci dubrovačkim državljanima, a i samoj Vladi, pri obavljanju trgovačkih poslova.

Listajući arhivalije u Historijskom arhivu u Dubrovniku naišao sam na više podataka koji svjedoče da se u Dubrovniku u 18. st. trgovalo riječkim platnom. Bile su to slijedeće vrste platna: bijelo riječko platno (**tela biancha fiumana**), fino, tanko (**sottile**) i miješano (**meschiata**) platno, zatim platno zvano **pojana**, platno **canavazza** i **corame**.

Godine 1708. Marin Nikolin iz Cavtata preuzeo je u Dubrovniku od Rafa Coena 10 peča riječkog platna da ga ponese u Pulju i tamo proda uz najpovoljniju cijenu. Neki Ivan de Zerzi (možda Terzi?) iz Lovrana, 1707. god., uzeo je u najam prodaju riječkog platna koje će stalno držati u Carinarnici u Dubrovniku. Jamac mu je bio Vladislav Nikola Sorgo. Međutim, čini se da već 1709. nisu bile povoljne prilike za prodaju toga platna. Naime, na nagovor patruna Jakova Blažinića, koji je bio družinar spomenutog Zerzija, da se u Dubrovniku može slobodno prodati riječko platno, dva su Riječanina (Juraj Grlinić Antunov i patrun Lovro Dinović) dovezli određenu količinu platna u Dubrovnik. No, zbog teškoća koje im je pravio Blažinić, nisu ga nikako mogli prodati, pa su Blažiniću protestirali štetu koju su imali za dopremu robe, troškove dolaska u Dubrovnik, troškove boravka i troškove odlaska iz Dubrovnika. Blažinić na taj protest odgovara da im on i njegov upravitelj ne prave nikakve zapreke te da bi oni bili sretni kad bi, kako stranci tako i domaći ljudi, platno mogli prodati, kupovati ga kako im odgovara i još ga preprodavati. Također iz 1709. je i vijest da je Lovrancu Ivanu de Terzi bilo u Dubrovniku zaplijenjeno platno koje je kupio na javnoj dražbi. God. 1712, dubrovački konzul u Rijeci, Antun Svilokos, zauzimalje se kod Dubrovačke vlade da se ta roba oslobodi. Godine 1725, tadašnji konzul Martin de Terzi

^{1a} O dubrovačkim lazaretima postoji obilata literatura. Pogledati članak: P. SAVIN, Uloga lazareta za Dubrovačke Republike u preventivi humane i veterinarske medicine, **Dubrovački horizonti**, br. 23, Zagreb 1983, 139—142.

zalaže se kod Vlade u Dubrovniku da se završi parnica protiv Jakova i Ivana Blažinića iz Rijeke. Oni su, naime, bili optuženi da su prodavali platno uz pretjerano visoke cijene. Bili su položili polog od 12 cekina. Zanimljivo je da je u tome poslu bila zainteresirana i konzulova trgovačka kuća. Iste godine zaplijenio je stonski knez 5 bala platna (**canavazza**) koje su se nalazile u nekoj gaeti.² Poslali su ih Riječani Farul i Terzi svome dubrovačkom agentu, patru Priskiću. Iz jednog dokumenta iz 1733. god., koji sadržava protest što Jakov Priskiće³ ne krca teret na trabakul patruna Grgura Filipovića iz Senja i Luke Jakšića, doznajemo da se tada iz Dubrovnika u Rijeku izvezio kukuruz.⁴

Spomenuti Jakov Priskiće imao je tartanu kojom je obavljao putovanja između Rijeke i Dubrovnika trgujući ujedno različitom robom. I on je među onima koji su dubrovačkim konzulima u Rijeci donosili Vladinu poštu iz Dubrovnika; također, s Dubrovčanima se udruživao u trgovačka društva. Tako 1736. god. s Mihom Bonom i Đurom Bolićem osniva društvo za trgovanje platnom i drvom, a 1738. i 1739. god. iz Dubrovnika u Rijeku izvozi vunu, među ostalima i brodom patruna Pavla Klekovića. U toj istoj, 1739. god. uvozi iz Rijeke u Dubrovnik svojom tartanom, a zatim i felukom Pavla Klečkovića i tartanom Đura Kunjadina, različito drvo za gradnju (grede, daske, murale, polumurale, dužice, platno, željezariju, čelik, čavle i drugo). Godine 1740. mirovni sudac Frano Mato Getaldi riješio je spor nastao između Miha Luke Bone i Nikole Fišića s jedne, i Jakova Priskića s druge strane, u vezi s trgovačkom robom kupljenom u Rijeci. Tu su bile u pitanju 32 bale platna, zatim drvo, debeli konopi, željezarija i drugo, čija je vrijednost dosizala oko tisuću cekina.⁵ Priskiće je u Dubrovniku uzimao i vunu od crnogorskih i albanskih trgovaca i vozio je na prodaju u Rijeku, a duhan u Senj. Iz Rijeke bi im u zamjenu dovezio razne vrste čelika. Poslovi s Bonom i Fišićem, a posebno prodaja vune u Rijeci, završili su s gubitkom. Možda je to primoralo Priskića da svoju tartanu **S. Antonio**, na kojoj su 1740. god. osim četiri mornara iz drugih krajeva bila ukrcana i dva Dubrovčanina (zapovjednik Ivan Kazilar Lukin i jedan mornar), proda 1741. god. u Dubrovniku dvama bokeljskim patrućima iz Perasta.⁶ Godine 1742. Priskiće se mjenično obvezao dubrovačkom zlataru Antunu Vitkoviću da će mu isplatiti 118 zlatnih cekina onako kako bude obavljao prodaju platna za zajednički račun u svome dućanu. Taj je novac Priskiće bio primio od Vitkovića i uložio u platno. Također, postoje dva podatka iz 1773. o tome da se Priskiće mjenično zadužio za prim-

² Div. for. knj. 135 f 3, 110; knj. 136 f 81; ASM 18. st. 3119, br. 46, 57, 153, 155. Ako nije drugačije označeno sve su signature iz Historijskog arhiva u Dubrovniku (HAD).

³ O njemu je više podataka objavio J. LUETIĆ: O pomorstvu Hrvatskog primorja i Istre u XVIII. st., **Jadranski zbornik**, sv. I, Rijeka — Pula 1956; isti, *Veze Dubrovnika sa Hrvatskim primorjem i Istrom* u XVIII. st., **Jadranski zbornik**, sv. II, Rijeka 1957; isti, *Pomorci i jedrenjaci Republike Dubrovačke*, Zagreb 1984.

⁴ Div. for. knj. 153 f 17v.

⁵ Div. for. knj. 156 f 168; knj. 158 f 128, 143, 188v.

⁶ Div. for. knj. 159 f 27v, 47v, 57, 63, 133v; knj. 161 f 141.

ljeno platno — prvi put kod Riječanina Mihovila Bohinca na svotu od 116 carskih talira (bez mača), za platno koje mu je Bohinc pribavio u tolikoj vrijednosti; drugi put kod Đure Loiža na svotu od 70 cekina za platno koje je primio od njega; na svoje potpuno zadovoljstvo, kako je naznačeno u dotičnim mjenicama.⁷ Priskiće se i 1774. god. spominje u vezi s riječkim platnom u Dubrovniku, pa se iz toga može zaključiti da je samo taj trgovac iz Lovrana trgovao riječkim platnom u Dubrovniku gotovo pedeset godina.

Kako dugo se u Dubrovniku spominje riječko platno, vidljivo je i iz slijedećih primjera: među predmetima koje kapetan Ivan Maras 1784. daje u miraz svojoj kćeri koja se udaje za Rafa Hidžu, nalazi se i riječko platno vrijedno 8:32 carska talira; zatim, dubrovački »trgovac knjiga i povlašteni tiskar« Karlo Antun Occhi je 1786. god. poslao u Rijeku nekadašnjeg dubrovačkog zubara Gaetana Pierinia da mu tamo prodaje knjige. Među predmetima koje je Occhi naručio Pieriniu da mu pri povratku donese iz Rijeke nalazila se i jedna peča platna **corame** običnog.⁸

Priskiće, koji je bio iz Lovrana, gdje su se oduvijek uzgajali dobri kesteni, nije propustio priliku da njima trguje i u Dubrovniku. Navest ću samo dva ugovora o tome. Jedan je iz rujna 1773. god. kad je s patrunom Franom Cercićem utanačio da mu do idućeg prosinca iz Lovrana donese 150 venecijanskih stara kestena. Drugi ugovor Priskiće je sklopio 1777. god. s Antunom Melongom (negdje Milogna) iz Rijeke da mu donese 100 venecijanskih stara kestena i da mu na povratku u Zadru kupi 4 milijara jakinskih jabuka ili jabuka zvanih **truzzi**. Međutim, budući da Melogna nije udovoljio tome ugovoru, obvezao se u travnju 1778. god. donijeti vjerodostojne dokaze da to nije mogao učiniti, jer bi inače morao platiti ugovorenu odštetu. Melogna je zaista pribavio potvrdu Lovranske općine da je 1777. god. bila velika suša zbog koje je opalo lišće s kestenovih stabala, a plod je bio vrlo sitan i bilo ga je vrlo malo, pa tako i nedovoljno za trgovinu. Međutim, čini se da je taj artikal donosio Priskićeu dobru zaradu, pa se on time nije zadovoljio, već je pribavio dvije potvrde kojima je nastojao pobiti tu Melognievu tvrdnju. Jedna je potvrda Zdravstvenog ureda u Splitu od travnja 1779. god., iz koje se vidi da su od studenoga 1777. do siječnja 1778. god. austrijski patruni Antun Peršić, Ivan Vidović i Ivan Peršić svojim brodovima došli u splitsku luku s teretom kestena. Druga je potvrda Lovranske općine od ožujka 1779. god. kojom ona potvrđuje da je unatoč suši koja je vladala 1777, na tom području nekoliko brodova kralo kestene za različite luke. Konačno, Antunu Melogni nije drugo preostalo nego da za svoja dugovanja Priskićeu kao jamca pruži nekog Josipa Kama.⁹

Na zahtjev Marije, žene pok. Petra Franovića, bile su, u Velikoj carinarnici, 1747. god., zaplijenjene 2 bale riječkog platna, vlasništvo Jakova Priskića.

⁷ Div. for. knj. 189 f 71v, 270.

⁸ Div. for. knj. 204 f 181; Ž. MULJACIĆ, O prvoj dubrovačkoj tiskari, *Anal. Hist. inst.*, sv. IV—V, Dubrovnik 1956, 583—612; Div. for. knj. 208 f 52.

⁹ Div. for. knj. 189 f 212; knj. 195 f 270v, 273v; knj. 196 f 94v, knj. 196 f 196, 196v, 214v.

Robu je iz Rijeke dovezao svojim brodom patrun Kristo Kristić. Iste godine, opet u Carinarnici, Priskiću su bile zaplijenjene još 2 bale riječkog platna koje je također donio patrun Kristić. Zapljena je ovaj put obavljena na zahtjev kapetana Ivana Rossettia iz Trsta. Priskiće je izjavio da te dvije bale platna nisu njegove već Rossettieve. Naime, Rossetti je bio poslao izvjesnom Ivanu Cigančiću neku kožu u Rijeku da mu je proda, a Cigančić je od utrška Rossettii poslao spomenuto platno, ali preko Priskića.¹⁰

Godine 1733. vladale su u Rijeci stroge zdravstvene mjere zbog opreza prema zaraznoj bolesti. Stoga je patrun Miho Tomičić morao pod nadzorom zdravstvenih organa iskrcati dovezeni kukuruz u kontumaciju, i na isti način ukrcati platno i drvo za povratak u Dubrovnik. Tamošnji dubrovački konzul predao je Tomičiću pismo koje će mu poslužiti kao zdravstveni list. S obzirom na teret ukrcan u Rijeci za Dubrovnik, platno i drvo su dva vrijedna artikla koja se u to vrijeme stalno uvoze iz Rijeke u Dubrovnik. Često su i kasnije, kod dolaska u Rijeku, na brodove i robu iz Dubrovačke Republike bile primjenjivane stroge zdravstvene mjere, pa se Vlada morala boriti i dokazivati kako u dubrovačkom kraju nema bolesti, ili, ako je bolesti i bilo, da je prestala. Te odredbe uglavnom su dolazile iz Venecije, a za njom su se povodile ostale države na Jadranu (Papinska država, Austrija i dr.). Tako je Venecija, u studenom 1789. god., za Dubrovačku Republiku odredila karantenu od 40 dana, što je prihvatila i austrijska vlast, pa je dubrovački konzul u Rijeci morao osobno ići na brodove koji su dolazili iz Dubrovnika, od njih preuzimati poštu, prisustvovati njezinom otvaranju, raskuživanju i ponovnom pečačenju, što mu je zadavalo mnogo truda i neugodnosti.¹¹

Godine 1734. zabilježen je ugovor između Ivana Bonačija Marinova i Vojina Đurovića kojim se Bonačić obvezao donijeti iz Senja 12 tisuća dužica za bačvice za soljenje srdela. U to je doba u Dubrovačkoj Republici bila razvijena trgovina slanim srdelama koje su se najviše prodavale na sajmu u Senigalliji.¹²

Dubrovački plemić Savin Luka Pozza, 1738. i 1739. god., ulazi u trgovačke poslove s Dmitrom Josefiem iz Drača ulažući oko tisuću venecijanskih cekina. Oni tada šalju patruna Krista Kristića u Drač da u svoju tartanu ukrca različitu robu. Dio te robe iskrčan je u Dubrovniku, a dio je poslan u Jakin. Sav ostatak robe Kristić je odvezeo u Rijeku, a Josefi ju je tamo prodao i naplatio. Pri obračunu je nastao spor tijekom kojega je Josefi tražio pravnu pomoć čak od bosanskog paše. Iz podataka koji postoje o tome moglo bi se zaključiti da Josefi ovom zahtjevu nije bilo udovoljeno.¹³

Prema zabilježbi Zdravstvenog ureda u Dubrovniku, izvjesni Grgur Sorić je 7. siječnja 1739. došao iz Rijeke s 21 balom platna i 8 peča tkanine. Roba

¹⁰ Dogana 35 knj. 41 a f 123.

¹¹ ASM 18. st. 3119 br. 205; 3122 br. 117.

¹² O tome pogledati V. IVANČEVIĆ, *Dubrovnici na sajmu u Senigalliji* u 18. st., *Rad JAZU*, 356, Zagreb 1969, 109—125.

¹³ Div. for. knj. 160 f 279v.

je bila smještena u Lazaretu broj 2. Diego Arboscelli, zajedno s Antunom Svilokosom, 1764. god. uvozi iz Rijeke 2 svežnja platna čiju vrijednost Carinarnica procjenjuje na 113 dukata.¹⁴

Jakov Priskiće je, u srpnju 1744, dovezao iz Rijeke u Dubrovnik, brodom patruna Marka Rossia, 3000 dasaka koje je bio ugovorio s Pavlom Šimunovićem, trgovcem iz Sarajeva. Godine 1746, Ivan Đivanović tuži Antuna Svilokosa iz Koločepa što mu prije četiri-pet godina nije iz Rijeke donio 250 dasaka (**planinske**), za što mu je unaprijed dao 50, a za vozarinu platio 10 cekina. Kao razlog što Svilokos nije dovezao te daske, Đivanović navodi da se Svilokos udružio s Antunom Glumcem i ukrcao njegovu robu. Stoga Đivanović zahtijeva da mu Svilokos naknadno doveze iz Rijeke spomenutih 250 dasaka zvanih **planinske**.¹⁵

Šimun Petrović je u Dubrovniku trgovao riječkim platnom koje je kupovao u Rijeci, a tamo je dovozio i prodavao vunu i jagnjeće kože. U studenom 1746, mjenično se zadužio kod patruna Ivana Cigančića iz Lovrana za 152 venecijanska cekina, a otprije mu je dugovao 79 cekina za platno koje mu je Cigančić prodao. Petrović se obvezao da će i jednu i drugu svotu Cigančiću platiti u Rijeci. Istodobno je Petrović ukrcao za Rijeku, na Cigančićevu tartanelu, 22 vreće i 9 bala vune i 1 svežanj jagnječih koža, s namjerom da tu robu proda u Rijeci i Cigančiću plati dug. Međutim, tartanela je na Rabu pretrpjela brodolom, pa je zajedno s brodom propala i gotovo sva ukrcana roba. Patrun Cigančić je kao dokaz tome naveo prijavu o brodskoj nezgodi koju je učinio gradskom knezu u Rabu i svjedočenje soprakarika kojega je Petrović bio postavio na brod da mu čuva ukrcanu robu. Budući da mu Petrović nije htio platiti dug, Cigančić je Petroviću protestirao svu štetu koju je zbog toga imao, posebice to što ga zadržava u Dubrovniku, pa zbog toga ne može poći na sajam sv. Jurja u Rijeku. Petrović je u svoju obranu naveo da bi on u Rijeci odmah bio podmirio svoje obveze, ali je Cigančić kriv što je brod nastradao, što će i dokazati. Petrović, štoviše, Cigančića drži odgovornim za štetu koja mu je nanesena upropaštavanjem robe čija vrijednost znatno nadmašuje njegovo dugovanje Cigančiću. Carinici Velike carinarnice su u travnju 1747. god. oslobodili Cigančića od prvih Petrovićevih zahtjeva. Zbog toga je kasnije Petrović tužbom tražio da mu Cigančić preda spašenih 5 bala vune, a Cigančić je od Petrovića tražio da mu plati troškove boravka u Dubrovniku, što mu nije bilo udovoljeno.¹⁶ Svakako su to vrijedni podaci koji svjedoče o stalnoj prisutnosti riječkog platna na dubrovačkom tržištu i o slanju vune i suhih koža iz Dubrovnika na prodaju u Rijeku.

Početakom 1756. god., Antun Vito Barčić, dubrovački konzul u Rijeci, iako teška srca, primoran je dati ostavku na tu službu jer je izabran za suca, a po mišljenju tršćanskih vlasti nije mogao biti sudac dok obavlja službu konzula. Iako otada nije više službeni konzul, on ne prestaje brinuti se za inte-

¹⁴ Div. for. knj. 161 f 131v, knj. 184 f 276v.

¹⁵ Div. for. knj. 162 f 200v, Dogana 35/41 a f 31v.

¹⁶ Div. for. knj. 165 f 53, Dogana 41 a f 36v, 39, 40.

rese Dubrovačke Republike, pa i dalje, u dopuštenim granicama, obavlja najveći dio poslova koje je prije obavljao. Ponovno je izabran za službenog konzula tek 1781, nakon što je Rijeka došla pod upravu Ugarskog namjesničkog vijeća,¹⁷ pa se s obzirom na to Barčić nada oživljavanju trgovine. Ali i to je potrajalo samo do 1787, kad se ponovo mora odreći konzularne službe jer je imenovan javnim blagajnikom. Međutim, on je pripravan da, kao i prije, obavlja sve Vladine poslove. Ako pak Vlada želi imenovati drugoga konzula, Barčić preporučuje trgovca Andriju Adamića. Za njega kaže da je mlad, sposoban i dobro poznat mnogim Dubrovčanima. Do toga ipak nije došlo, pa Barčić i dalje nastavlja neslužbeno obavljati Vladine poslove. Vlada ga je, istina na njegovo podsjećanje, kroz čitavo to vrijeme nagrađivala određenom novčanom svotom.

O kreditnim poslovima, koji su, naravno, usko vezani s trgovinom, postoji više podataka u arhivskoj građi. Ovdje ću iznijeti samo jedan primjer (koji je opet u vezi s Barčićem). On 1762. moli Vladu u Dubrovniku za pomoć pri naplati jednoga potraživanja. Naime, još 1757, Barčiću je u Rijeci, u poslu s jagnječim kožicama, neki krznar Nikola Curić ostao dužan svotu od 185 venecijanskih cekina (zanimljivo je da se obveznica za taj dug, sastavljena u Rijeci, 23. VII. 1757, na hrvatskom jeziku, sačuvala u prijepisu u Barčićevoj korespondenciji). Curić je taj dug trebao platiti ili Barčiću, ili onome koga mu Barčić naznači, u Zagrebu ili u Rijeci, do 25. VII, tj. u roku od mjesec dana. Međutim, Curić je taj rok pretjerano prekoračio. Do podmire duga Curić je Barčića (u spomenutoj obveznici) osigurao svim svojim dobrima, a navlastito kožicama koje je imao kod sebe, i u koje je bio uložio taj novac. Budući da Curić tako dugo nije udovoljio obvezi plaćanja, Barčić se obraća Dubrovačkoj vladi da mu pomogne naplatiti to potraživanje.¹⁸ Nažalost, nismo pronašli podatke o okončanju ovoga spora.

Dubrovnik je iz zaleđa i iz Albanije mnogo uvezio kože različitih životinja, a onda ih izvezio. Kako smo već vidjeli, izvezio ih je i u Rijeku. Zanimljivo je da je ponekad štavljene kože uvezio iz Barlette i opet ih izvezio u razna mjesta, među ostalima i u Rijeku. Ilija Putica je u nekoliko navrata dovezio u Rijeku štavljene jagnjeće kože: 1764. s Antunom Svilokosom 3500 komada (**conce e non cugite**) u 18 bala, 1765. s Antunom Soldatićem 400 komada (**Sernatizze**) u 8 bala i 1766. god. s Ivanom Skalabom 2000 u 11 bala. Prema zapisima u knjigama Carinarnice, taj izvoz štavljenih jagnječih koža preko Rijeke bio je određen za Hrvatsku.¹⁹

Kapetan Antun Filipacchi, 1776. god., kupuje u Zadru, zajedno s kapetanom Nikolom Nardelliem, brod venecijanske zastave, i Nardellia odmah šalje

¹⁷ F. ŠIŠIĆ, Pregled povijesti hrvatskog naroda, Zagreb 1962, 332; ASM 18. st. 3122 br. 2, 55.

¹⁸ ASM 18. st. 3121 br. 25.

¹⁹ Carinske knjige u kojima se upisivao uvoz odnosno izvoz za 18. st. samo su djelomično sačuvane. Nisu sačuvane ni za gornje razdoblje, tako da ti podaci potječu iz izvadaka iz carinskih knjiga upisanih u seriju Diversa de foris (34/184 f 276, 34/185 f 8v, 9).

u Rijeku da brodu pribavi teret. Ovaj u Rijeci sklapa ugovor s Ivanom Lupi-
som²⁰ o prijevozu robe, obvezavši se da će brod doći u Rijeku u mjesecu
kolovozu, ukrcati robu i obaviti utanačeno putovanje. Ali, kako brod nije
došao, Ivan Lupis šalje svoga brata Rafa u Dubrovnik da Nardelliu prote-
stira prouzročenu mu štetu. Nardelli je u svoju obranu naveo da je on po
nalogu Filipacchia zaključio ugovor, ali na brod se nije mogla izvjesiti dubro-
vačka zastava — razloge za ovu zapreku iznijet će kasnije; ipak, on je i sada
spreman udovoljiti svojoj obvezi, ali ga u tome sprečava Filipacchi koji je
svemu kriv; dalje kaže da je on u tome poslu sudjelovao samo jednom tre-
ćinom vrijednosti broda.²¹

Zanimljivo je da 1768. god. mirovni suci u Dubrovniku rješavaju spor
nastao između Francuza kapetana Jerolima Venuse i Jakova Bradčića iz Ri-
jeke za vozarinu 10 bačava **roggia** koje su bile ukrcane na brod spomenutog
kapetana.²²

Iz 1769. sačuvalo se nekoliko podataka o izvozu vina s dubrovačkog po-
dručja u Rijeku. Tako su za prijevoz u Rijeku ukrcali:

— 17. IV. patrun Jerolim Cavaletto na svoj pelig 185 ½ barila vina, što
je bilo smješteno u 11 bačava;

— 19. IV. patrun Pavao Gericca na svoju braceru 104 barila;

— 1. V. patrun Nikola Radović Antunov na svoju gajetu 90 barila, što
je bilo smješteno u 5 posuda;

— 12. V. patrun Ivan Đaćić na svoj pelig 144 barila, što je bilo smješteno
u 13 posuda;

— 20. V. patrun Ivan Šikić na svoju braceru 130 barila i

— 28. V. patrun Antun Pavlović na svoju feluku 70 barila vina.

Za sve te pošiljke naznačeno je da je vino proizvedeno u Dubrovačkoj
državi.²³

Jedan od brojnih artikala koji su se u 18. st. izvozili iz Dubrovnika u
Rijeku bile su i kornjače. Čini se da se njima trgovalo u velikim količinama.²⁴
Sačuvalo se ugovor sklopljen u Dubrovniku, 1773. god., između Ivana Cvjet-
kovića, Đura Milića i riječkog trgovca Frana Grossera kojim se spomenuti
Ivan i Đuro obvezuju predati Grosseru 20 do 25 tisuća kornjača dobre trgo-
vačke vrste. Kornjače su trebale biti spremne za isponuku u prvih pet dana
mjeseca rujna. Bila su utanačena tri mjesta nabave: uz obalu Rijeke dubro-
vačke, uz obalu Slanog, i u Dolima. Zatim, u točki 3. ugovora bilo je utana-

²⁰ Lupi(si) su podrijetlom iz Dubrovnika; neki su se nastanili u Rijeci i tu
se bavili trgovinom, tako da ćemo kasnije vidjeti kako jedan od njih, u početku
19. st., nabavlja žito za Dubrovačku Republiku.

²¹ Div. for. knj. 193 f 57v.

²² Div. for. knj. 183 f 28v.

²³ ASM 18. st. 3177/II br. 580.

²⁴ Div. for. knj. 181 f 262v.

čeno da će se, ako Grosser odbije primiti kornjače zbog njihove neupotrebljivosti, pitati obližnje seljake da li su ih oni donijeli (trebalo je, naime, da oni sami sakupe kornjače, a ne da ih pribave iz nekog drugog mjesta).²⁵ Iz svega toga nedvojbeno je da su predmet trgovine bile kornjače iz dubrovačkog kraja.

Maslinovo ulje bilo je cijenjena roba koju je dubrovački kraj u to vrijeme izvezio u Austrijsko primorje. Podatak o tome nalazimo već 1707. god. Naime, tada je Jerolim Bruno iz Cavtata prodao riječkim trgovcima 500 barila ulja i primio kaparu (u robi) u vrijednosti od 900 škuda. Tršćanski trgovci su maslinovo ulje iz dubrovačkog kraja u većim količinama slali u Beč. U velikoj mjeri zahvaljujući izvozu maslinovog ulja u Rijeku, Dubrovčani su mogli tamo nabavljati platno, drvo, manufakturne proizvode i drugo. Ali, 1783, Dubrovačka vlada doznaje da je carskim dekretom snižena carina na levantsko ulje sa 30 % na 5 %, pa je time uvoz dubrovačkoga ulja 'došao u pitanje. Stoga se Vlada obraća svome agentu u Beču i konzulima u Trstu i Rijeci da je o tome najtočnije obavijeste. Riječki konzul Barčić izvještava Vladu u Dubrovniku da u toj stvari ne može pomoći, ali, znajući da se to treba rješavati u Beču, i on će pisati dubrovačkom agentu na bečkom dvoru d'Ayali.²⁶ Spomenute 1783. god., neki Mihovil Beneveni pozajmljuje u Dubrovniku patrunu Antunu Milogni na solo mjenicu svotu od 700 španjolskih kolonarskih peča novoga kovanja. Milogna mu se obvezuje vratiti tu svotu četiri dana nakon svoga dolaska u Rijeku, trabakulom kojim on sada zapovijeda. Za veću sigurnost i jamstvo, Milogna mu zalaže 100 barila ulja kojega u većoj količini ima u svome trabakulu. Osim toga, Milogna se obvezao da će Beneveniju na pozajmljenu mu svotu platiti 3 % kamata na svaku stotinu, istodobno kada i spomenutu glavnica.²⁷ U kancelarijskim knjigama iz 1797. god. sačuvao se upis manifesta za 30 barila ulja (**di questo paese**) koje je patrun Nikola Kralj, dubrovački državljani, ukrcao na svoju brodicu na vesla da ih za svoj račun i rizik preveze u Rijeku i preda sebi samome. To su bili tzv. pomorski trgovci koji su svojim vlastitim brodom prevozili robu trgujući iz mjesta u mjesto.²⁸ Još jedan takav podatak o pomorskom trgovcu imamo iz 1801. god.: Dubrovčanin, patrun Ivan Pavlović, ukrcao je u Dubrovniku za Rijeku, za svoj račun i rizik, na trabakul **Madonna delle Grazie**, čiji je on bio zapovjednik, 40 venecijanskih barila maslinovog ulja smještenog u 6 bačava, što velikih što malih, da bude predano njemu istome u Rijeci.²⁹

Za našu temu zanimljiv je i izvještaj austrijskog konzula u Dubrovniku iz 1777. god. Sadrži podatke o austrijskim brodovima i njihovom teretu: 1 nava i 16 trabakula koji su iz Rijeke stigli u Dubrovnik, i 1 fregadun »iz Senja koji je na putu za Barlettu iskrcao u gruškoj luci drvo za jarbole za neke

²⁵ Div. for. knj. 189 f 113v.

²⁶ ASM 18. st. 3119 br. 37, 3122 br. 24, 26, Ponente knj. 116 f 76, 79.

²⁷ Div. for. knj. 203 f 204.

²⁸ Div. for. knj. 221 f 162.

²⁹ Div. for. knj. 227 f 128.

brodove koji se tu grade«. Cinjenica da je četrnaest brodova iz Rijeke dovezlo drvo, znak je ne samo jake brodogradnje u to vrijeme u Dubrovniku (Gružu), nego i dobrih trgovačkih veza s Rijekom kao dobavljačem toga vrijednog artikla. Jedan je od brodova dovezao drvo za jarbole, drugi je došao prazan, ali je na povratku ukrcao ulje, koje je dugo vremena bilo vrijedan predmet izvozne trgovine staroga Dubrovnika. Šest brodova je osim drva dovezlo i platno. Dakle, i 80-ih godina 18. st. u Dubrovnik se uvozi platno iz Rijeke (vidjeli smo da se uvozilo i u početku 18. st.). Tri broda su dovezla kukuruz, a dva železariju i čelik.³⁰ Ovo posljednje je bez dvojbe bilo namijenjeno brodogradnji (tih je godina gruška brodogradnja dobro zaposlena).

I francuski konzul je skupljao i bilježio podatke o robnom prometu u Dubrovniku. Z. Šundrica je objavio više njegovih tablica koje sadržavaju podatke za 1789. god.³¹ Evo nekih podataka iz tih tablica:³²

a) izvoz iz Dubrovnika u Rijeku: žuti vosak, grah, ulje, skjavine, ovnujske i jagnjeće kože, kordovani, pokrivači od krene i kostrijeti, sapun i dr.;

b) uvoz iz Rijeke u Dubrovnik: različito drvo, različito platno, šećer, kava, riža, čelik, čavli, izrađeni i neizrađeni bakar, različiti kristal, češko staklo, fina konoplja i dr.

Tri dubrovačka kavanara su 25. VIII. 1789. osnovala društvo za trgovinu duhanskim prahom koji se ušmrkava u nos (burmut). To su bili: Nikola Pasarić, Ivan Antun Matana i Andrija Nevi. Društvo je trebalo trajati tri godine, a duhanski prah su trebala prodavati spomenuta trojica u svojim kavanama. Za nas je zanimljiva točka 2. pismenog ugovora u kojoj se kaže da će duhan dobavljati (u prahu ili u listu) iz Rijeke ili iz Italije; ako ga dobave u listu moći će ga obraditi bilo koji od trojice spomenutih. O tome da je duhan bio tada dosta tražen u Dubrovniku i da se uvezio iz Rijeke, imamo potvrdu i u inventaru stvari iz dvaju dućana umrlog trgovca Marka Herendije (iz 1798. god.) gdje su se između ostalih predmeta našle i 2 bačvice pune duhana iz Rijeke, 2 bačvice izložene prodaji, stoga poluprazne, i 4 prazne bačvice za smještaj duhana.³³

Iz Dubrovnika se u Rijeku izvezio i kukuruz. Već kod opisa trgovačke djelatnosti Lovranca Jakova Priskića spomenuli smo izvoz kukuruza (1733). Godine 1790. Stjepan Buska iz Skadra poslao je u Rijeku tri broda venecijanske zastave s teretom kukuruza, i to jedan iz Albanije, a dva iz Cavtata. Jednu trećinu toga kukuruza prodao je Lujji Angeli Radovaniju u Rijeci po cijeni od 31 groša.³⁴

³⁰ I. SIŠEVIĆ, Izvjestaj austrijskog konzula iz Dubrovnika 1777. godine, *Fiskovičev zbornik*, sv. II, Split 1980, 218—225.

³¹ Z. ŠUNDRICA, Promet trgovačke robe i brodova potkraj 18. stoljeća na području Dubrovačke Republike, *Arhivski vjesnik*, XI—XII, Zagreb 1968—1969, 55—80.

³² Podaci su razvrstani po tromjesečjima. Za prvo tromjesečje odnose se samo na Rijeku, a za ostala tri tromjesečja podaci se donose za Rijeku i Trst zajedno.

³³ Div. for. knj. 212 f 119v; knj. 222 f 221.

³⁴ Div. for. knj. 212 f 213v.

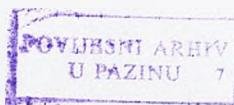
Vrijedno je iznijeti i neke kratke vijesti koje bi inače mogle izbjeći našoj pozornosti: Ivan Todor Svilokos, dubrovački konzul u Rijeci, više puta tijekom 1747. i 1748. god., u svojoj prepisci s Vladom, spominje da se iz Rijeke vraćaju bosanski trgovci u domovinu; zatim, prema sačuvanom prijepisu brodskog manifesta, Jovo Brešković i Petar Mišić, oba turska državljanina, otpremili su 1790. god. austrijskim peligom **La Sacra Famiglia** (patrun Mato Marušić) iz Dubrovnika u Rijeku raznu robu među kojom je bilo vunutih pojaseva, kožnatih kaiša, duhana u listu, koža od jazavaca i kabanica.³⁵ Sve to dokazuje da su tada preko Dubrovnika postojale trgovačke veze između Bosne i Rijeke i da je ta trgovina nedvojbeno bila živa, i to s najrazličitijom robom. Ali, ta građa još je neistražena i neobjavljena.

Vlastita proizvodnja žitarica podmirivala je potrebe Dubrovnika samo za tri mjeseca. Ostalo žito trebalo je uvoziti s različitih strana. Krajem 18. st. Dubrovnik se za uvoz žita obraća Austriji. Tako iz 1792. god. imamo vijest da se u Bakru nalazi kapetan Kristo Fisković koji je zaposlen oko otpreme žita u Dubrovnik. I iduće se godine isti Kristo Fisković spominje u vezi s 4000 stara žita iz Ugarske koje preko Hrvatskog primorja dobavlja Ured za živežne namirnice u Dubrovniku. God. 1794, Vlada preporučuje konzulu Antunu Viti Barčiću nekog Andriju Lazzaria, tvorničara tjestenine, koji putuje u Rijeku da nabavi žito »jer je ono potrebno i korisno za uzdržavanje dubrovačkog pučanstva«. Ali, i pored Barčićevog zalaganja kod Gubernija, nije bilo moguće dobiti dopuštenje za izvoz toga žita. Međutim, već iduće godine (1795), preko tvrtke Adamić počeo je izvoz žita — u Rijeku je stigla feluka i novac za isplatu. Za 1799. postoji podatak da je kapetan Vlaho Glumčić Antunov ukrao u Kraljevici teret žita i da je po njemu konzul Karlo Barčić poslao Vladi poštu primljenu iz Beča i Trsta.³⁶

Krajem 1800. god., kapetan Jozo Fisković Kristov nalazi se u Hrvatskom primorju zbog nabave žita. Ured za živežne namirnice opskrbio ga je mjenicama u iznosu od oko 8000 fiorina. Mjenice su glasile na Vladine bankare u Beču, G. G. Schuller & Comp. Fisković je trebao nastojati da ih unovči »na najbolju korist koju će uspjeti postići«. Iduće, 1801. godine, austrijska je administracija obnovila već otprije dato ovlaštenje za izvoz u Dubrovnik 4000 stara žita. Opet je oko toga angažiran spomenuti kapetan Jozo Fisković — početkom svibnja, navom **Vittoria** (kapetan Mato Karaman), šalje u Dubrovnik teret žita ukrcao u Bakru i Kraljevici. Konzul u Rijeci, Karlo Barčić, saznao je da su se pojavili korsari, pa je preko svoga kolege, dubrovačkog konzula u Trstu, postigao da Karamanov brod uzme u zaštitu zapovjednik

³⁵ Div. for. knj. 224 f 211v. To »turski državljanici« odnosi se bez dvojbe na stanovništvo današnje Bosne i Hercegovine. Naime »Turskom i Turcima« tada su Dubrovčani nazivali krajeve i stanovnike u svome neposrednom zaleđu, koji su bili pod turskom vlašću.

³⁶ ASM 18. st. 3123 br. 55, 56, 58, 114. V. IVANČEVIĆ, O pelješkim pomorcima iz roda Fiskovića u 18. i u početku 19. st., **Anali JAZU**, sv. XV—XVI, Dubrovnik 1978, 290.

engleskog brigantina koji je inače pratio i neke druge brodove.³⁷ I idućih godina Dubrovnik nabavlja žito iz Hrvatskog primorja. Tako 1802. god. Vlada dva puta šalje u Rijeku Josipa Kavovića. Uz pomoć svoga zemljaka, riječkog trgovca Krista Lupisa, Kavović uspijeva nabaviti u Senju 1500 stara žita koje po austrijskom peligu **La Madonna di Rosario** (kapetan Nikola Blažinić) šalje u Dubrovnik. Novac za isplatu donio je Kavović sa sobom iz Dubrovnika, i to dijelom u zlatnim venecijanskim cekinima i carskim talirima, a dijelom u mjenicama na već spomenute bečke bankare Schuller, s kojima je Vlada odavna održavala žive novčarske veze. Lupis je u Rijeci osigurao teret na 16 tisuća fiorina uz premiju od 1 %.³⁸

Veza s Rijekom imala su i dva dubrovačka tiskara i to: Karlo Occhi 1786, i Antun Martecchini 1808. god. Occhieve veze već smo spomenuli. Martecchini je, da bi nabavio papir (u Trstu) i angažirao radnike (u Veneciji i Mestre) radi tiskanja trećeg Talijansko-ilirsko-latinskog rječnika hrvatskog leksikografa Joakima Stullia, otputovao 1808. barkom iz Dubrovnika do Rijeke. Iz Rijeke odlazi u Trst i odatle kupljene rizme papira prenosi kopnenim putem u Rijeku. Već u Trstu, 12. VII. 1808, unajmljuje braceru patruna Josipa Petrovića iz Kotora i njome odlazi u Rijeku da tamo ukrca papir za Dubrovnik.³⁹ Naime, nepovoljne prilike na moru za Francuze, koji tada drže (uz ostale naše krajeve) i Dubrovnik, uzrok su da se Martecchini poslužio Rijekom kao uporištem preko kojega će obaviti posao u Trstu i Veneciji.

Vidimo da su i nakon zaposjednuća Dubrovnika od Francuza nastavljene trgovačke veze s Rijekom. O tadašnjem uvozu robe iz Rijeke u Dubrovnik objavljeni su neki podaci, posebno za 1811. god. Iz njih je vidljivo da se poglavito uvezilo žito i kukuruz, a od ostalih artikala najviše brodska oprema (konopi, čavli, čelik i dr.) za brodogradnju koja nije bila posve zamrla ni u tim teškim prilikama za Dubrovnik. Iz Rijeke se uvezilo još i drvo, dužice, bačve, željezo, staklo, koram (štavljena koža). Iz Dubrovnika se u to doba najviše izvezilo u Rijeku ulje, vuna, malvazija, suhe smokve, pa i kornjače. Tada se sapun uvezio u Dubrovnik iz talijanskih luka, ali ima podataka da su neke pošiljke sapuna izvezene iz Dubrovnika u Rijeku s oznakom da su proizvod dubrovačkoga kraja.⁴⁰

Iz iznesenog se može zaključiti da su u 18. st. između Dubrovačke Republike i Rijeke, a i drugih luka u Hrvatskom primorju, postojale dosta žive trgovačke veze — trgovalo se najrazličitijom robom koja je bila ili njihov vlastiti proizvod, ili proizvod njihovog zaleđa. Osim trgovine, bilo je između njih — iako dosta ograničeno — i drugih veza od kojih se, kao neobične, ističu one iz kulture.

³⁷ Cons. rog. 3/207 f 150v; ASM 19. st. 602/1 br. 10, 21, 21/a.

³⁸ ASM 19. st. 619 br. 3, 10.

³⁹ Acta gall. 1808 Okupacija N. 2535. V. IVANČEVIĆ, Prilozi tiskanju zadnjeg Stullijeveg rječnika, čas. **Dubrovnik**, br. 4, 1956, 65—68.

⁴⁰ V. IVANČEVIĆ, Prilog poznavanju dubrovačkog pomorstva u razdoblju francuskog zaposjednuća (1806—1813), **Anali JAZU**, sv. XVII, Dubrovnik 1979, 365—429.

RIASSUNTO

APPORTO ALL'APPROFONDIMENTO DELLA CONOSCENZA DI VARI
RAPPORTI, SPECIE QUELLI ECONOMICI, DELLA REPUBBLICA
DI DUBROVNIK (RAGUSA) E LA CITTÀ DI RIJEKA (FIUME)
DURANTE IL 18 SECOLO

Vinko Ivančević

Utilizzando i dati presi dai documenti dell'Archivio storico di Dubrovnik (Historijski arhiv Dubrovnik) l'autore descrive il commercio sviluppatosi nel secolo 18 tra la Repubblica di Dubrovnik (Ragusa) e Rijeka (Fiume).

Dubrovnik allora importava da Rijeka varie speci di tela e di legname, botti, dighe per i barili per la salatura delle sardelle, ferrame, acciaio, chiodi, rame (lavorato e non lavorato), zucchero, caffè, riso, tabacco in foglia e tabacco in polvere, vetro ceco, canapa, cereali ecc.

Dubrovnik da parte sua esportava a Rijeka i seguenti articoli: granoturco, lana, cinture di lana, varie pelli (di agnelli, di montoni, di tassi ecc.), cinture in pelle, coperte di crino e di lana caprina, mantelli, sapone, vino, olio d'oliva, tartarughe, cera gialla, fagioli, tabacco in foglia, malvasia, fichi secchi ecc.

Come straordinarietà particolare l'autore parla pure di rapporti culturali che intercorrevano tra le due regioni in quel tempo. Nel 1786 il tipografo Carlo Occhi mandò Gaetano Pierini a Fiume per vendere ivi i suoi libri e nel 1808 Antonio Martecchini scelse Rijeka come base per potersi assicurare da Trieste e Venezia (Mestre) carta e persone specializzate per stampare il dizionario del lessicografo croato Joakim Stulli nella sua tipografia a Dubrovnik.